

EVELYN WAUGH

KLASIKA

Sugrižimas
į Braidsheda

TYTO ALBA

EVELYN WAUGH

Sugrižimas
į Braidshedą

R O M A N A S

Iš anglų kalbos vertė
Rasa Drazdauskienė

VILNIUS 2010

PROLOGAS

Sugrįžimas į Braidsheda

Pasiekęs trečiosios kuopos pozicijas kalvos viršūnėje, stabtelėjau ir atsigręžęs pažvelgiau žemyn į stovyklą, tik dabar išnirusią pilkoje ankstyvo ryto migloje. Šiandien mes iš čia pasitrauksime. Mums atžygiavus – tai buvo prieš tris mėnesius – viską dengė sniegas; dabar jau išsprogo pirmi pavasario lapeliai. Tada maniau: kad ir kokie baisūs nusiaubties vaizdai manęs lauktų priešakyje, žiauresnio už šį tikrai nebepamatysiu, o dabar suvokiau neišsinešiąs iš čia nė vieno šviesesnio prisiminimo.

Čia mirė meilė, siejusi mane su kariuomene.

Tai buvo galinis tramvajaus linijų mazgas, tad grįžtantys iš Glazgo įkaušę kareiviai galėjo ramiai snausti, žinodami būsią pažadinti kelionei pasibaigus. Nuo tramvajaus stotelės iki stovyklos vartų reikėjo šiek tiek paėjėti pėsčiomis – ketvirtį mylios, lygiai tiek, kad spėtų užsisagstyti uniformas ir pasitaisyti kepures prieš praeidami sargybos postą; ketvirtis mylios betonuoto kelio, pašalėse apaugusio žole. Tai buvo paskutinė miesto riba. Už jos baigėsi tankiai užstatyta vieno-dų gyvenamųjų kvartalų bei kino teatrų teritorija ir prasidėjo tolimasis užnugaris.

Ten, kur buvo įrengta stovykla, dar visai neseniai plytėjo ganyklos ir ariamoji žemė; kalvos papėdėje tebestovėjo

ūkininko sodyba, mūsų paversta bataliono kanceliarija; kitados buvusią sodo tvorą kai kur tebeagožė vijokliai; už prausyklų tebeaugo gal pusė akro senų sužalotų vaismedžių. Ūkis buvo pasmerktas dar prieš kariuomenei ateinant. Bent vieni taikos metai – ir nebebūtų likę nei sodybos, nei tvoros, nei obelių. Jau dabar pusmylis betonuoto kelio tįsojo tarp plikų molio sankasų, o abipus jo žiojinčių griovių labirintas rodė, kur savivaldybė numatė tiesti nuotekų sistemą. Dar vieni taikos metai – ir sodyba būtų virtusi gretimo priemiesčio dalimi. Kad būtų nugriauti, dabar laukė ir barakai, kuriuose mes peržiemojome.

Kitapus kelio, net žiemą beveik visai dengiami tankiai apglėbusių medžių, stūksojo daugelio ironiškų komentarų taikiny, miesto pamišėlių namai, kurių ketaus tvorelės ir prakilnūs vartai gėdingai pranoko mūsų spygliuotos vielos aptvarus. Gražesnėmis dienomis būdavo matyti, kaip pamišėliai slampinėja ir striksi tvarkingais žvyruotais takeliais bei dailiai prižiūrimose pievutėse; laimingi kolaborantai, atsižadėję ne-lygios kovos, atsisakę abejonių, atlikę pareigą, neginčijami ir teisėti pažangos šimtmečio įpėdiniai, patenkinti jiems tekusiu paveldu. Žygiuodami pro šalį, kareiviai juos sveikindavo garsiais šūksniais: „Sušildyk man lovą, bičiuli, greit ateisiu“, – bet Huperis, neseniai mobilizuotas mano būrio vadas, pavydėjo jiems privilegijuoto gyvenimo:

– Hitleris kaipmat sugrūstų juos į dujų kameras, – kalbėjo jis, – manau, mums reikėtų šio to iš jo pasimokyti.

Čia aš viduržiemį žygio žingsniu atvedžiau stiprius, vilties kupinus vyrus; keliantis iš šalies gilumos viržynų į šį uostamiestį tarp jų pasklido kalbos, kad mus pagaliau siųs į Artimuosius Rytus. Tačiau bėgo dienos, pradėjome valyti sniegą ir lyginti paradų aikštę, ir aš mačiau, kaip jų nusivylimas virto visišku nuolankumu likimui. Jie uodė kvapus,

sklindančius iš kepta žuvim prekiaujančių užėigų, gaudyte gaudė pažįstamus, taikius garsus – darban kviečiantį fabriko švilpuką, šokių orkestro muziką. Išėiginėmis dienomis pradėjo stoviniuoti gatvėse, o pamatę ateinantį karininką stengdavosi pasitraukti, nenorėdami atiduoti pagarbos ir pasirodyti skystablauzdžiai neseniai susirastoms draugužėms. Kanceliarijoje kaupėsi pranešimai apie smulkius nusižengimus ir prašymai suteikti atostogas dėl asmeninių priežasčių; dar neišaušusi diena prasidėdavo besistengiančio išsisukti nuo tarnybos simulianto zirzimu ir niauriais, pagiežingais įsižeidusių vyrų žvilgsniais.

O aš – pagal visas taisykles turintis juos įkvėpti, – kuo galėjau jiems padėti, beveik neįstengdamas padėti pats sau? Kol čia buvome, pulkininkas, kitados vadovavęs sudarant batalioną, buvo paaukštintas ir perkeltas kitur, o į jo vietą iš kito pulko atkeltas jaunesnis, ne toks geras žmogus. Karininkų valgykloje beliko vos keletas savanorių, su kuriais karo pradžioje drauge buvau apmokytas; kiti išsklido kas kur – vieni gavo invalidumą, kiti buvo paaukštinti ir paskirti į kitus batalionus, tretį įsitaisė dirbti štabe, ketvirtį savanoriais užsirašė į specialiuosius būrius, vienas žuvo per pratybas šaudykloje, dar vieną nuteisė karo lauko teismas, – o jų vietas užėmė mobilizuoti šauktiniai; dabar kareivinėse be paliovos grojo radijas ir prieš vakarienę būdavo išgeriama daug alaus: viskas nebe taip kaip anksčiau.

Čia aš, trisdešimt devynerių metų, virtau seniū. Vakaraus jausdavausi nuvargęs ir sustingęs, nenorėdavau niekur eiti iš stovyklos, ėmiau savintis tam tikrus krėslus ir laikraščius, prieš vakarienę reguliariai išgerdavau tris taures džino – nei daugiau, nei mažiau, – ir iškart po devintos valandos žinių eidavau miegoti. Likus valandai iki signalo keltis visad jau būdavau atsibudęs, kamuojamas neramių minčių.

Čia mirė mano paskutinė meilė. Jos mirtis visai nebuvo ypatinga. Kartą, artėjant paskutinei dienai stovykloje, kaip visada atsibudau prieš signalą keltis ir gulėjau Niseno barake, stebeilydamasis į akliną tamsą, greta giliai alsuojant ir murtant per miegus dar keturiems gyventojams, mąstydamas, ką reikės šiandien nuveikti, – ar tikrai užrašiau du kapralus į šaudymo pratybas? Ar ši vakarą ir vėl daugiausia mano būrio kareivių vėluos grįžti po išėiginės? Ar galima patikėti Huperiui pravesti naujiesiems šauktiniams topografijos užsiėmimą? – taip gulėdamas priešaušrio valandą nustėręs supratau, kad kažkas manyje, jau senokai sirgęs, tylomis pasimirė; pasijutau kaip vyras, ketvirtaisiais santuokos metais staiga suvokęs, jog nebegeidžia, nebesigaili ir nebegerbia kadaise mylėtos žmonos: kad jos draugija nebėra maloni, kad nebesinori jai įtikti, nebeįdomu, ką ji veikia, kalba ar mąsto; nebeliko nei vilties ką nors pagerinti, nei savigraužos dėl ištikusios katastrofos. Ilgiausia pilkų, vienodų santuokinių nusivylimų virtinė man buvo puikiausiai pažįstama; mudu su kariuomene išgyvenome ją visą, nuo ankstyvo atkaklaus flirto iki šios dienos, kai likome surišti vien šaltais įstatymo, pareigos ir papratimo saitais. Aš vaidinau visuose šios šeimyninės tragedijos veiksmuose, stebėjau, kaip kivrčai darosi vis dažnesni, ašaros gaudina kaskart mažiau, susitaikymai praranda saldumą, galiausiai viską persmelkia at-sainumas ir bejausmė kritika, stiprėja įsitikinimas, jog kaltas ne aš, bet mylimoji. Išmokau girdėti jos balse veidmainystės gaideles ir nesilioviau jų ieškoti, blogos nuojaautos kamuojamas; atpažindavau tuščią, pagiežingą nesupratimo žvilgsnį, mačiau egoizmo raukšleles abipus kietai sučiauptų lūpų. Studijavau ją kasdien, kaip studijuojama moteris, su kuria gyvenai pusketvirtų metų; pažinau jos apsileidimą, dirbtinius ir įprastus žavesio triukus, jos pavydą ir savanaudiškumą, me-

– *Norėčiau užkasti ką nors
brangaus visur, kur esu laimingas;
tada senatvėje, kai būsiu vargšas ir
bjaurus, sugrižęs išsikasčiau ir viską
prisiminčiau.*

Evelyn Waugh (Ivlinas Vo, 1903–1966) – vienas keisčiausių, subtiliausių ir įtakingiausių XX a. britų rašytojų. Negailestingais paradokšais ir kandžiomis replikomis išgarsėjęs autorius, žmogus, atsivertęs į katalikybę, lėmusią jo izoliaciją nuo visuomenės. Ekscentriškas, nepakenčiamas, nesugyvenamas, tačiau pripažintas visame pasaulyje.

„Sugrižimas į Braidshedą“ – kultinis Evelyno Waugh romano, be kurio šiuolaikinė britų literatūra sunkiai įsivaizduojama. Visą „Braidshedo“ grožį sudaro jo nepakartojamas stilius, sarkazmas ir meilė nykstančiai Anglijos esmei – dvarams, sukaupusiems angliškąją žavesį, Oksfordui, kurio mitą kaip tik ir pradeda formuoti ši knyga. Pagrindinė romano mintis – žmonėms reikia atramos ir paspirties, kai stabilus atrodęs pasaulis ima trupėti ir griūti. Tokio vertybių saulėlydžio metu orientyru gali tapti tikėjimas. Tačiau ar tampa?

Per Antrąją pasaulinį karą karininkas Čarlzas Raideris ir jo kuopa apgyvendinami Marčmeiņų Braidshedo dvare, su kuriuo Raideris susijęs neišardomais ryšiais: ši šeima paliko Čarlzo gyvenime gilų pėdsaką. Antrasis Marčmeiņų sūnus Sebastianas, geriausias Čarlzo draugas iš Oksfordo laikų, dukte Džulija, vos neištekėjusi už Čarlzo, ir visi kiti šios nykstančios giminės atstovai iškyla jo atmintyje kaip savotiški katalikų tikėjimo įkaitai.

Kiekvienas Marčmeiņų šeimos narys eina savo gyvenimo keliu, kurio posūkiai ne visuomet suprantami Raideriui. Tačiau jis stebi šią yrančią šeimą su liūdesiu, nuostaba ir meile. Dievas savo malonę skleidžia mums nesuvokiamais būdais, ir niekuomet nežinai, kur ir per ką ji pasireikš, teigia E. Waugh.

Subtilaus, nykstančio grožio kupinas romanas – tarsi Anglijos saulėlydžio ir žmogaus sielos atvaizdas.

ISBN 978-9986-16-805-8

TYTOALBA

www.tytoalba.lt